

Om Indskriften udenpaa Sct. Knuds Kirke i Odense og dens Restauration i Aaret 1872.

Af Stiftsprovst Damgaard.

Den omfattende udvendige og indvendige Restauration, der i disse Aar bliver foretaget med Sct. Knuds Kirke i Odense, vil, naar den er bleven bragt til Ende, kræve sin fuldstændige Beskrivelse. Her vil jeg, medens Sagens Enkeltheder endnu ere i frisk Minde, meddele Beretning og Forklaring om en enkelt Del af denne Restauration, idet jeg gjør Rede for, hvorledes der er gaaet frem med Istandsættelsen af den paa mange Steder i høi Grad brøstfældige Indskrift paa begge Sider af Kirkens vestlige Halvdel tæt under Gæsimmen paa Sideskibene, og idet jeg dermed ligeoverfor den historiske Kritik paatager mig min Del af Ansvar for den ved Restaurationen brugte Fremgangsmaade og for det Udseende, som Indskriften nu har. Jeg vil med det samme faae Leilighed til at udtale mig om Indskriften selv og om Forstaaelsen af dens enkelte Led, samt om Udfyldningen af det nu manglende i den oprindelige Indskrift. Om dermed Udtydningen af det dunkle i Indskriften vil være bragt et Skridt videre frem imod Opgavens Løsning, maa være overladt til Kyndiges Bedømmelse.

Efterat Professor Paludan-Müller i Aaret 1842 har gjort Indskriften til Gjenstand for en omhyggelig Undersøgelse, hvis Resultat er meddelt i Cantor Mummess

Beskrivelse over Sct. Knuds Kirke, S. 60—85, maa enhver ny Undersøgelse og Vurdering af Indskriften tage sit Udgangspunkt fra det Resultat, hvortil hin Granskning er kommen. Men baade fordi min Undersøgelse af Indskriften og dens enkelte Bogstaver havde hin lærde Forgjængers Arbejde at støtte sig til, og fordi Adgangen til Indskriften var gjort mig ulige lettere ved at kunne benytte Murenes Stillads langs med Kirkemuren i dens hele Længde, tør jeg troe, at denne sidste Undersøgelse i enkelte Stykker har været paalideligere og ledet til et noget rigere Udbytte.

Kirkemurens brøstfældige Tilstand gjorde det nødvendigt at nedtage den murede Gesims oven over Indskriften i dennes hele Længde saavel paa Kirkens Nord- som Sydside, hvor ellers Indskriften og Muren havde lidt mest af Veirligets Indvirkning. Det viste sig da, at Indskriftens Murfliser vare løsnede fra Forbindelsen med Muren bagved, og kun fastholdtes ved Sammenhængen med de ovenover og nedenunder liggende Murstensskifter. Den forstyrrede Forbindelse af Fliserne med det øvrige Murværk lod sig paany kun tilveiebringe derved, at Indskriftens Fliser alle udtoges og igjen indmuredes i ny Murkalk. Paa Kirkens Nordside skete denne Udtagelse saaledes den 28de August 1872: Fliserne nedtoges og numereredes, en efter en, og henlagdes paa Loftet over det senere nedtagne og nu forsvundne Pulpitur under Orgelet i deres rette Orden. En saadan Henlæggelse var nødvendig, fordi en Del af Bogstaverne trængte til at restaureres, og enkelte Fliser vare i den Grad skrøbelige og hensmuldrede, at de maatte erstattes med nye; dette sidste gjaldt dog kun nogle af dem, hvorpaa Bogstaverne blot vare malede. Resultatet af den under Nedtagelsen anstillede Undersøgelse af de enkelte Bogstaver paa Nordsiden var da den, at den tidligere Læsning af Indskriften er rigtig indtil Ordene: SUGGESTIO og DESES; thi her stod aldeles sikkert SUGESTIO og DESGS. Det var klart, at de 2 Fliser, hvorpaa G og E vare indtrykte, her vare blevne ombyttede, og at denne Ombytning

var skeet ved Indskriftens første Indsættelse. Ligheden i den gamle Form af disse 2 Bogstaver gjør denne Forvexling forklarlig, og af samme Grund finder det sin Forklaring, at denne Ombytning af disse 2 Bogstaver har kunnet undgaae ellers nøiagtige Læseres Opmærksomhed. Da Indskriften igjen opsattes, bleve disse 2 Bogstaver indsatte paa deres rette Plads.

Fliserne, hvori Bogstaverne før Brændingen ere indtrykkede eller indskaarne, ere af samme Lerart og røde Farve, som Kirkens Mursten; de have samme Tykkelse som Murstenene, og for at kunne passe ind i Murforbindelsen, have de Høide med 3 Murstensklifter. Ved at borttage den paamalede sorte Farve, fremkom Spor af den oprindelige sorte Glassur paa Stenen, medens Bogstavernes Fordybninger syntes at have beholdt Lerets ved Brændingen fremkomne røde Farve. Istandsættelsen af alle de brøstfældige Sten blev udført i Cement, og saaledes vil det ved en kommende Restauration være let at opdage, hvilke Udbedringer i Indskriften der tilhøre Aaret 1872. Derefter bleve Fliserne malede sorte med Oliefarve, og Bogstavernes fordybede Træk røde, da den hvide Farve, som først forsøgtes, viste sig for afstikkende til den sorte Grund, og da det havde givet sig tilkjende, at dette havde været Bogstavernes oprindelige Farve. Skjelstenene baade her og paa Sydsiden beholdt den brændte Stens røde Farve.

De Bogstaver, hvis Fliser maatte fornyes, vare følgende: V i Ordet QVEM, og begge NN i NON; disse 3 Bogstaver vare malede paa den afskallede Murflise, uden at noget Spor af de oprindelige Bogstaver var at opdage; men baade Sammenhæng og Tradition maatte gjøre dem uforkastelige. I QVEM var endvidere Flisen med M aldeles ødelagt og Lermassen saa opløst, at den gik i Stykker ved Nedtagelsen, men Bogstavets Træk vare aldeles tydelige og sikke; det var saaledes umuligt at opsætte de adskilte Brudstykker, og der formedes ogsaa her en ny Flise, med de gamle Træk nøiagtigen indskaarne. Af de andre Bogstaver var en stor

Del mer eller mindre beskadigede; men Udbedringen frembød her ikke nogen Vanskelighed, da der intetsteds manglede saa meget af Bogstavet, at enten dette selv kunde være usikkert, eller dets Træk omtvistelige.

Den Del af Kirken, som Gisico byggede og Indskriften tilhører, er 50 Alen lang, hvilket er Kirkens halve Længde. Af denne Murflade indtager Trappetaarnets Tag ved den vestre Ende 5 Alen. Der bliver saaledes 45 Alen Mur til Anbringelse af Indskriften, og denne Længde har ogsaa Indskriften paa Kirkens Sydside, hvor det ved Omdannelsen af Trappetaarnets Tag viste sig, at Indskriften begynder ovenover Taarnbygningen. Paa Kirkens Nordside er Indskriften kortere, en Følge af, at den er afbrudt paa to Steder; den savnes saaledes over det næstsidste Vinduesfag mod Vest, hvor det nu nedbrudte Vaabenhus stod, og den naaer heller ikke i det sidste Vinduesfag hen til Taarnbygningen. Herom vil jeg siden komme til at tale yderligere, naar jeg gjør nogle Bemærkninger om Indskriftens Forstaaelse og om dens Sammenhæng paa dette Sted.

Hvad der ogsaa havde særlig Interesse ved samme Leilighed at faae undersøgt, og hvad der ogsaa var Gjendstand for en nøiagtig Undersøgelse af Murmester og Arkitekt, var, om Indskriftens Fliser vare indsatte samtidigt med Murens Opførelse, eller om de kunde kjendes at være indsatte i Muren i en senere Tid; i sidste Tilfælde kunde der være Tvivl om, hvorvidt den nuværende Kirkebygning hidrører fra Gisico, medens i første Tilfælde al Tvivl i saa Henseende maatte forsvinde. Der var to Ting, som godtgjorde, at Indskriften var indmuret, hvor den staaer, i Forbindelse med hele Murens Opførelse. Den Murkalk, hvori den var opsat, var aldeles den samme, temmelig daarlige og graa Murkalk, hvori hele den Del af Kirken, baade dens Mur og dens Piller, er opmuret; og, hvad der var et endnu sikkrere og aldeles afgjørende Kjendemerke, Murstensfladen i de 3 Skifter bagved Indskriftens Fliser, der kun have den halve Tykkelse af de paa Fladen lagte Murstens Brede,

viste sig at være aldeles glat og ren, uden noget Spor af, at her var skeet en Afhugning af Murens Sten: det Rum, som skulde modtage Indskriften, var opmuret saaledes fra første Færd.

For de Læseres Skyld, som ikke have Professor Paludan-Müllers Afhandling ved Haanden, vil jeg her anføre Indskriften paa Nordsiden af Kirken saaledes som den nu staaer med røde Bogstaver i sort Grund.

HOC OPUS EREXIT PHYNENSIS GISICO PRESSES || SPIRITUS ALLEXIT QVEM NON SUGGESTIO DESES || UT' SUM METU.....ETUR || QV....

Paa Kirkens Sydside frembød Indskriftens Restauration ulige flere Vanskeligheder end paa Nordsiden; thi uagtet Bogstavernes Fliser her vare af en oprindelig stærkere Brænding end de paa Nordsiden, saa var en stor Del af dem dog stærkere medtagen af Sol og Regn. For Indskriftens Forstaaelse og dens Sammenhæng med Indskriften paa Nordsiden af Kirken var det af særlig Interesse, at der her ved Nedtagelsen af Tagdækningen over Trappetaarnet ved Murens vestre Ende kom 2 Fliser tilsyne, som ikke havde været synlige for nogen af dem, som tidligere have undersøgt og læst Indskriften. Naar de tvende smaa Trappetaarne havde faaet deres Tagdækning, saadan som den var før den nu foretagne Reparation af Kirkens Ydre, hvorved Taarnenes Tag er sænket ned under Gesimsen, kan ikke siges med Sikkerhed; rimeligst er det at antage, at det er skeet i Aaret 1584, i hvilket Aar Kirken modtog en omfattende Istandsættelse paa Mur og Tag, ved hvilken ogsaa Kirkens Ydre undergik Forandring, og navnlig dens Kapeller afbrødes. Jo mere Indskriften paa dette Sted kunde have trængt til det Lys, som de saaledes opdagede Flisers Bogstaver kunde have kastet over den, desto mere maa det beklages, at disse Fliser, da de afdækkedes, vare saa stærkt medtagne og afskallede, at kun det første Bogstav paa den anden Flise kunde læses med fuldkommen Sikkerhed, og der staaer da et M.

De samme Grunde, som gjorde det nødvendigt at udtage Fliserne paa Nordsiden, vare ogsaa her tilstede og i forøget Grad. Hele Gesimsen skulde fornyes med andre Sten, og Murskifterne baade over og under Indskriften trængte til at ommures med nye Sten; desuden vare Fliserne ogsaa her løsnede fra deres Forbindelse med Muren bagved dem. Indskriftens Længde gennem 2 Linier gjorde det imidlertid vanskeligere at føre den bort fra dens Plads for at istandsætte de brøstfældige Fliser. Fliserne bleve da stillede op paa den nedtagne Murskiftes Plads ovenover, og her bleve saa de enkelte Fliser og Bogstaver underkastede en nøiagtig Undersøgelse, og udbedrede, førend Fliserne igjen indmuredes paa deres Sted. Istandsættelsen af Fliserne blev her gjort paa en anden Maade end paa Nordsiden, hovedsageligen fordi Udbedringen med Cement vilde have udfordret længere Tid end der efter den Maade, hvorpaa Arbeidet ved Muren i det Hele her gik frem, kunde indrømmes til Indskriftens Restauration. Arkitekten valgte da at lade de Bogstaver, som skulde fornyes, udhugge i velbrændte Mursten, hvilke uden Vanskelighed lode sig indsætte mellem Fliserne, da Tykkelsen i begge er den samme. I Høiden og Breden afpassedes de efter Flisernes Størrelse. Disse ere her mindre end paa Nordsiden, og udfylde kun tvende Murstensskifter, hvorimod de paa Nordsiden i Høiden udfylde 3 Skifter. Det vil saaledes ogsaa her, naar Indskriften atter trænger til Restauration, kunne sees, hvilke Istandsættelser der ere skete i Aaret 1872.

For at lette Forstaaelsen af det Efterfølgende vil det være nødvendigt her at anføre Indskriften, som den staaer paa de enkelte Fliser, der for Oversigtens Skyld ere betegnede med deres Numer i Rækkefølgen. Paa hver Flise staaer her to Bogstaver, kun hvor det ene Bogstav er I, har dette undertiden faaet Plads som tredie Bogstav paa samme Flise.

Øverste Linie:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
I	M	M	Y	M	O	GA	AR	VE	NE	RIT	OR	DO	CN
15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26		
UT'	CO	NA	T'U	AN	US	ER	IT	HIC	OP	VSA	TQ		
27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	
PR	OP	HA	VSL	AB	AR	EN	IM	CU	RA	CE	SS	AN	
40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	
TE	PI	AR	UI	TU	RA		US	QE	DA	ET	PU	RA	BO
53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	
NA	VI	CT	IM	AN	ON	PE	RI	TU	RA		PE	NA	SP
66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	
EC	CA	TI	DE	CE	TH	AC	AB	OL	ER	EP	AT	RA	
79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	
TI		TR	IS	TI	BU	SA	BA	RA	TR	IQ	VE	LI	BE
92	93	94	95	96	97	98	99	100	100	101	102		
RA	TH	OS	TI	BU	SA	TRI		AN	N'M	ILL	EN'	DE	
103	104												
CI	ES												

Nederste Linie:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
TRI	CE	N'E	TU	NU'		ES	TD	OM	INI	LA	PS	US
13	14	15	16									
DU	MP	ROCURAVITIN	V									
	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
S	US'	HA	NC	MO	LE	MF	IE	RI	REL	I'Q	UI	TN
29	30	31	32	33								
OM	EN	HA	BE	RI								

Det er ovenfor bemærket, at Nr. 1 og Nr. 2 vare skjulte under Trappetaarnets Tag og først kom frem ved dettes Borttagelse. Det sidste Bogstav paa Nr. 1 kunde skjønnes at have været I; af det første vare kun svage Spor at opdage, og disse antydede et D eller N. Paa Nr. 2 var det første Bogstav — M — sikkert; over dette er indtrykket en kort lodret Streg i Flisen, der antyder en Abbreivation, uvis hvilken. Efter M var kun at opdage en fordybet Prik, og Flisen var saa lidet afskallet, at det kunde være uvist, om der havde været noget Bogstav efter M.

Nr. 3 var en almindelig Mursten, altsaa senere indsat. Paa Stenen var et malet M og paa den Kant af Taarnpillens Blytag, som dækkede Stenen foran, var malet et E.

Hvorfra dette hidrører, er uvist, men Bogstavet M kunde antages at have staaet paa den Flise, som her var udfalden. Den Plads, som var indrømmet det malede M, var uforholdsmæssig stor; ved nøiere Eftersyn viste det sig, at der var en særskilt Flise uden noget kjendeligt Bogstav umiddelbart efter den; ved at udtage denne Flise og vende den om, stod der et tydeligt og sikkert Y, og dette Bogstav blev saa rensat og gjort synlig, og er saaledes Nr. 4 i Rækken af Fliserne. Den Plads, som Y indtager paa sin Flise, gjør det iøvrigt antageligt, at der har staaet et Bogstav foran paa samme Flise, som nu er forsvundet.

Nr. 5 (M) og Nr. 6 (O) stode hver paa en Mursten, og vare malede. De tilhøre saaledes en senere Restauration, om hvilken det maa antages, at Fliserne paa dette Sted have været udtagne og atter indsatte, og da synes det, som man har sat alle de hele Fliser sammen, og foran dem de beskadigede; og saaledes finder det sin Forklaring, at de sikre Fliser Nr. 7 (GA) og Nr. 8 (AR) ere trukne sammen med de følgende, med hvilke de umuligen kunne forenes. Malingen paa Nr. 5 og Nr. 6 gav desuden Anledning til Tvivl; paa Nr. 6 stod nogle Rester, der, hvis indre Kriterier talte derfor, vel kunde fuldstændiggjøres til et O, og saaledes er det ogsaa blevet staaende; men i modsat Fald kunde disse Rester ogsaa gives en anden Udtydning. Professor Paludan-Müller har ogsaa sat et Spørgsmaalstegn efter det O, som han læste paa dette Sted.

Paa Nr. 7 er det første Bogstav — om hvilket Professor Paludan-Müller har havt megen Tvivl, — et G. Ved Flisens Rengjørelse viste sig de samme Træk, som dette Bogstav har i Suggestio paa Nordsiden.

Paa Nr. 10 vare baade N og E malede paa den gamle afskallede Flise; der var ingen Grund til at drage Rigtigheden i Tvivl — Ordet VENERIT har ogsaa Professor Müller læst her — og disse Bogstaver bleve da overførte og udhuggede i nye Sten.

Paa Nr. 14 og Nr. 15 stod med malede Bogstaver »CNUD«. Efter D var der endnu i Stenen et tydeligt Spor af et Forkortelsestegn (?), her har altsaa staaet et Ord med Endelsen »US«. Bogstavet C lod sig med Lethed efterspore i Flisen, og dette Bogstav have baade Bloch og Bjering, saa dette maa ansees for sikkert. Traditionen har her fastholdt Kirkens Helgens Navn, og det lod sig heller ikke vel tænke, at den lange Indskrift skulde have forbigaaet at nævne ham. Derimod kan det ikke overraske, at det danske Navn CNUD ved Restaurationen af det Udslettede har afløst den latinske Sprogform, der her — med Abbreviation — har været skrevet: CNUT', da Maleren neppe har været bekendt med Ordets latinske Form, og just af den Grund har maattet føle sig frastødt ved et T i Enden af det bekendte danske Navn; men af et T paa dette Sted lod der sig efter Flisens Rengjørelse endnu paavise enkelte Spor. At Ordet selv har været forkortet ved Udeladelse af Vocalen i første Stavelse, kunde ved dette Navn paa denne Kirke ikke volde nogen Læser Vanskelighed, selv om der ikke oprindelig havde været en Streg til Antydning heraf over Consonanten, ligesom over M paa Nr. 2.

Nr. 16 (CO) har en i Flisen indridset Figur, der har Form efter en Krone, over O. Indridsningen synes at være gjort i den brændte Flise, og ikke som Bogstavernes egne Træk indtrykte i Leret før Brændingen.

Paa Nr. 18 (TU) staaer et Abbreviationstegn (?) efter T, og U hører saaledes til Nr. 19, som Begyndelsesbogstav af Ordet VANUS.

Nr. 24 (OP) havde vel begge Bogstaver malede, men under Malingen af det sidste Bogstav vare tydelige Træk af P at spore.

Nr. 25 (VSA), ligesom Nr. 30 (VSL), hvis Bogstaver alle vare malede; men af hvilke dog L var aldeles kjendelig i Flisens Fordybning, give Anledning til megen Tvivl om Opmalingens Nøiagtighed. Dels staae disse 3 Bogstaver saa tæt paa hinanden, at de ikke kunne have været saa-

ledes fordybede i Flisen, og dels findes ellers ikke 3 Bogstaver — naar det ene ikke er J — satte sammen paa een Flise. Endelsen US findes abbrevieret paa 2 Maader i Indskriften: ikke blot ved begge Bogstavers Udeladelse og Erstatning ved Tegnet (?), men ogsaa blot ved Udeladelse af det sidste Bogstav (S), og saaledes forkortet til U'; man see saaledes Ordet UNUS paa Nr. 5 i anden Linie, hvor der staaer: UNU'. Det kan antages, at lignende Forkortelser have fundet Sted paa Nr. 25 og Nr. 30, og i saa Tilfælde vilde Ordene være rigtige, hvorom der efter Sammenhængen ikke heller er nogen Grund til at tvivle. Verset ender her paa Flisen Nr. 30, hvis sidste Bogstav L hører til det følgende LABAR, og saaledes mangler her Skjelstenen mellem dette Ord og det foregaaende: PROPHAUS. Dette sidste Ord vilde have været fuldstændigt, hvis der havde været et Forkortelsestegn over A til Antydning af et udeladt N; men et saadant var ikke at opdage.

Nr. 26 fremviser her i Aftrykket kun: TQ, men paa Flisen har Q en indtrykket Figur, nærmest lig E til at antyde Forkortelsen: QVE; her staaer nemlig ATQUE. Det samme er Tilfældet paa Nr. 47, hvor der efter Q er et malet E; men Q har ogsaa her det samme Forkortelsestegn eller Mærke indtrykket, som angiver, at der skal læses: QUE, og saaledes er E overflødig paa dette Sted. Der stod ogsaa ved nøiere Eftersyn et D, og det har kun været Malerens Uvidenhed, der har villet udfylde den første Stavelse ved at male et E. Det D, der stod som andet Bogstav paa Nr. 47, fik sin Betydning ved at efterse Trækene paa Nr. 48 (DA), hvor ogsaa D er feil opmalet. Det lod sig med temmelig Sikkerhed eftervise, at det var et O, hvis Træk endnu kunde kjendes i Flisen. Her gjentog sig saaledes det samme som foran ved PROPHAUS; der manglede det udfyldende N, og her stod kun: DOA; imidlertid var Sikkerheden ikke saa stor, at jeg dristede mig til at lade denne Form optage i Indskriften, og da Meningen ikke lider nogen Forandring, enten der læses: DA eller DONA,

saa blev den engang indførte Læsemaade paa dette Sted beholdt i den restaurerede Indskrift.

I den anden Linie har Nr. 3 et Forkortelsestegn efter N i TRICEN'; paa Nr. 5 er et lignende Tegn efter U, og det er saaledes blot S, som her er udeladt. UNUS er afkortet til UNU'. Tegnet staaer ind paa Skjelstenen, som staaer efter UNUS, men Skjelstenen havde Spor af et paa samme malet S; det er et Bevis paa, at man har villet corrigere Indskriften ved den foretagne Opmaling af det Udfaldne.

Nr. 15 havde 11 Bogstaver paa en eneste Sten. Det har undgaaet Professor Paludan Müllers Øie, at alle disse Bogstaver, der staae meget tæt sammen, ikke stode paa en Kalkudfyldning, men paa en eneste Sandsten, i hvilken Bogstaverne havde været indhuggede. Forklaringen af dette Særsyn, der saa aldeles afviger fra den øvrige Indskrifts Anordning baade i Henseende til Bogstavernes Sammenstilling og til Materiale, ligger imidlertid nær og kan ikke misforstaaes. Indskriften er nu her afbrudt ved Spidsen af et Vindue, der skyder sig op imellem Bogstaverne i nederste Linie, men denne Afbrydelse er ikke oprindelig, og det Vindue, som nu findes her, er ikke ældre end Borttagelsen af det Kapel, som paa dette Sted var ibygget Kirken, og hvis Nedbrydelse skete i Aaret 1584. Ved Murens Reparation og Afdækning saavel udvendig som indvendig fremkom den gamle Indgang til Kapellet her, og denne Indgang, med et dobbelt Bueslag, er nu synlig inde i Kirken. Ved Eftergravning fandtes Grundstenene til Kapellet, der ikke havde haft en Dybde af over 6 Alen; og Bueslagene inde i Kirken angive ogsaa, at Kapellet heller ikke har haft nogen synderlig Høide, og der var saaledes rigelig Plads til Indskriften paa Kirkens Mur henover Kapellets Tag. Da Kapellet borttoges, og et Vindue af samme Høide som Kirkens øvrige Vinduer skulde indsættes i dette Hvælvingsfag, blev det nødvendigt at gjøre en Aabning i Indskriften og at udtage nogle af dens Fliser, til hvilke der ikke kunde skaffes Plads. Man valgte da den Udvei at sætte saa mange Bog-

staver tæt sammen paa en eneste Sten, at der kunde blive Plads til dem alle for at ikke Indskriften skulde forstyrres. Dette stemmer ogsaa med den Maaling af Rummet, som jeg lod foretage; det viste sig nemlig ved nøiagtig Eftermaaling, at naar alle de paa Sandstenen hensatte Bogstaver fordeltes til de almindelige Fliser, saa vilde Aabningen i Indskriften blive nøiagtigen udfyldt: et Bevis for, at den Antagelse var rigtig, at det var de oprindelige Flisers Bogstaver, der her vare sammenføiede paa den ene Sten. At det Vindue, som her nu findes, er af senere Oprindelse, behøvede intet andet Bevis, end det som Vinduet selv frembød ved sin fra Kirkens øvrige Vinduer afvigende Karakter; der manglede saaledes de sortglaserede Sten, Karmens Profilerings var forskjellig fra de andre Vinduer og selve Spidsbuen fraveg de andres Form. Nu er dette Vindue omformet i Lighed med de øvrige Vinduer paa Sydsiden.

Da det ikke lod sig gjøre at skaffe nogen rummeligere Plads for disse 11 Bogstaver, saa vilde det naturligste have været at lade Sandstenen indsætte igjen paa sin Plads; men Stenen var saa stærkt afskallet, at det kunde forudsees, at om ikke mange Aar vilde Bogstaverne være aldeles forsvundne. Det blev derfor nødvendigt at overføre Bogstaverne paa brændte Sten og at give dem den samme tætsluttede Stilling, som de havde paa Sandstenen. Paa Nr. 16 og 17 staaer USUS og saaledes var dette Ord udfyldt ved de tilmalede 2 første Bogstaver; de 2 sidste ere oprindelige. Min lærde Forgjænger har med Føie gjort opmærksom paa, at vi ogsaa her støde paa en Misforstaaelse af Abbreviationstegnet, idet der efter USUS staaer et saadant Tegn ('), der her bliver ørkesløst, og kun faaer Betydning, hvis vi læse: US' = USUS.

Paa Nr. 25 (REL) ere Bogstaverne saa tæt sammenstillede, at L tildels er malet over paa næste Flise. Alle 3 Bogstaver ere malede, og der kunde saaledes være Grund til at formode en eller anden Forvanskning af det oprinde-

lige, dersom ikke Forbindelsen med det følgende IQVIT her med Nødvendighed krævede de 3 malede Bogstaver: REL. Har der maaske fra Begyndelsen ved Forkortelse eller Feiltagelse blot staaet RL, og saa har man suppleret det manglende E? Naar det iøvrigt har været constant at læse her: RELIQUIT, saa er dette urigtigt. Paa næste Flise Nr. 26 staaer et Abbreviationstegn efter I (I'Q); der staaer altsaa med fuld Sikkerhed: RELINQUIT.

De andre Fliser, som ikke her have været Gjenstand for Omtale, gave ikke Anledning til nogen Tvivl; de vare i en saa god Stand, at deres Bogstaver vare aldeles sikkre, og at de ikke trængte til nogen Udbedring. Ligesom paa Nord-siden bleve ogsaa her Fliserne malede sorte med Oliefarve, og de fordybede Bogstaver og Skjelstenene beholdt det brændte Lers røde Farve.

Forstaaelsen af de 2 første Verslinier paa Kirkens Nordside frembyder ingen Vanskelighed; Læsningen er her aldeles sikker, og efterat nu G og E i SUGGESTIO og DESES ere flyttede tilbage paa deres Plads, staaer der, som ogsaa alle Fortolkere have læst:

Hoc opus erexit Phynensis Gisico preses
 Spiritus allexit qvem non suggestio deses.

Det kan være et rent Tilfælde, men det er dog for Tydningens Skyld af det følgende værd at lægge Mærke til at det gamle Vers, som efter Krøniken anføres om denne Biskop i Series Episcoporum hos Hamsfort (S. R. D. VII, 226), har de samme Ord i Endelsen af begge Versene:

Hac sequitur serie reverendus Gisico præses,
 Qvi fuit ecclesiæ nullatenus ad bona deses.

Men naar man nu tillige seer, at Benævnelsen præses, der her bruges om Gisico, ikke i disse gamle Vers om de Fyenske Biskopper forekommer om nogen anden Biskop end just om Gisico, saa kan man ikke godt afvise den Forestilling, at der er et Slægtskab mellem Versene om ham i den gamle Krønike og i Indskriften om ham paa

Kirken. At Indskriften er samtidig med den Del af Kirkebygningen, hvorpaa den findes og over hvilken den udstrækker sig, er udenfor al Tvivl. Det fremgik aldeles klart ved dens Flisers Udtagelse, at de vare indmurede sammen med selve Murens Opførelse; de bagved liggende Mursten vare hele og frembøde en glat Flade, medens alle Binderne maatte have været overhuggede, hvis Indskriften havde været indsat i en senere Tid. Da nu en senere Tids Opførelse af Kirkebygningens vestre Del ikke kunde have indsat en Indskrift, der henførte Bygningen til en tidligere Biskop, saa ligger heri Beviset for, baade at denne Del af Bygningen er opført i Gisicos Tid, og at Indskriften hidrører enten fra Gisico selv eller fra en Samtidig. Ligesom det nu ligger nær at antage, at en Indskrift af den Betydning for en Biskops Liv og Gjerning ikke kunde blive upaaagtet af den, som digtede eller samlede Sententser om de gamle Biskopper, og det saaledes vel kunde være, at vi i Versene have en Reminiscents fra Indskriften; saaledes kan der paa den anden Side vel være nogen Grund til at mene, at Forfatteren af denne lange Indskrift ikke har kunnet undgaae at være paavirket af hvad der forud var fortalt om Kirken og dens Helgen, og at vi saaledes maatte finde os henviste til i det andetsteds historisk givne at søge Hjælpemiddel til Forstaaelse af det dunkle og Udfyldning af det manglende i Indskriften, saaledes som vi nu have den.

Den næste Verslinie er nu afbrudt i Midten i en Længde af $6\frac{1}{2}$ Alen; her er altsaa Plads til 15 eller 16 Fliser eller til ligesaa mange Bogstaver, da der paa denne Side af Kirken kun staaer eet Bogstav paa hver Flise. Der staaer:

UT' SUMMETU ETUR

Forkortelsestegnet efter UT, der udfylder en hel Flise, have alle været enige om at udfylde med QUE; men da en saadan Forkortelse for QUE aldeles afviger fra de Forkortelser, der forekomme siden efter, hvor der stadig er et Q tilstede, saa kunde det maaske retfærdiggjøres, om man her søgte en anden Udfyldning af Abbreviationen og læste: UTUT,

hvorved Indicativet efter UT kunde forstaaes, og Overgangen blev ret naturlig fra det forudgaaende: »hvordan jeg saa nu end er«. Det, hvorpaa her Forstaaelsen beroer, er Spørgsmaalet, om der er noget udfaldet af Verset imellem de to adskilte Dele af samme. Dette Spørgsmaal er Professor Paludan-Müller mest tilbøielig til at besvare benægtende; han forbinder saaledes de tvende Brudstykker af Linien og læser: UTQUE SUM ME TUETUR, idet han gaaer ud fra den Antagelse, at Afbrydelsen i Verset er fra første Færd foraarsaget ved den Dør og det ovenover Døren anbragte runde Vindue, som Kirken paa dette Sted har havt fra Begyndelsen, og som nu, efter Vaabenhusets Borttagelse, igjen er kommen tilsyne. Jeg maa være af den modsatte Mening, at her er udfaldet et Stykke af Verset, og at denne Verslinie har havt samme Længde som det Versemaal, hvori den hele Indskrift er affattet, ellers overalt har. Versets Udstrækning er tydelig betegnet ved Skjelstenen efter ETUR; men naar ellers i den hele lange Indskrift Verse-maalet er gennemført, saa kan man ikke her antage et saaledes forkortet og afbrudt Vers, uden at der foreligger en aldeles tvingende Nødvendighed. Men dette er saa langt fra at være Tilfældet, at meget mere de forhaanden-værende Forhold pege paa det modsatte, thi det Rum paa Muren, som Verset indtager, er aldeles afpasset efter et fuldstændigt Vers, og er hverken større eller mindre, end at det aabne Mellemrum kunde udfyldes, for at passe ind i det leoninske Versemaal, der med mer eller mindre Nøiagtighed er gennemført i den øvrige Indskrift. Ikke heller kan der i den Omstændighed, at der paa dette Sted er anbragt et Vindue over Døren, findes en Grund til Versets Afbrydelse, thi naar man, som ovenfor vist, ikke paa Syd-siden har taget i Betænkning at føre Indskriften hen over Kapellets Tag, uden at afbryde Bogstavrækken, saa vilde man saa meget mindre have gjort det her, hvor der er en rigelig Afstand fra Vinduet op til Indskriften. Men hvad der her er af afgjørende Betydning og uimodsigelig antyder, at

her er en senere Tids Lacune, det er, at det ved at udtage nogle af de Mursten, som udfylde den aabne Plads, viste sig, at disse Sten vare indmurede i en anden Murkalk, end den meget daarlige, hvori den Del af Kirken er opmuret, hvilket godtgjør, at Pladsen her er udfyldt ved en Tilmuring i en senere Tid. Det er den Tilfældighed, at man ved at sammenføie de tvende levnede Brudstykker af Verset faaer en Mening ud og et fuldstændigt Ord: TUETUR, som har vildledet Fortolkerne paa dette Sted. Dette kunde have været tilgiveligt, dersom man tillige paa den Maade havde faaet en fuldstændig Mening ud af Indskriften her, men det gjør man ikke, thi til dette TUETUR maa ligefuldt Subjectet søges ved Gisning om hvad der mangler i det følgende ligesaa defecte Vers.

Dersom vi saaledes fastholde, at vi her kun have Begyndelse og Slutning af et oprindeligt fuldstændigt Vers, saa maa Udfyldningen af det manglende søges ved at sammenføie Verset med det følgende. Det næste Vers har nu paa Kirkens Nordside kun de 2 Bogstaver QV. Fra V til Taarntrappens Tag er endnu 6 Alen, og hvor langt Indskriften har gaaet imod Vest lader sig nu ikke afgjøre, men at den ikke har endt med QU, kan med Grund forudsættes. Et helt Vers kan dog ikke have staaet her, dertil er Rummet for kort, og saaledes maa under alle Omstændigheder Versets Fortsættelse søges paa den søndre Side af Kirken; thi der vil i det høieste kun være Plads til 14 eller 15 Bogstaver inden vi naae Trappetaarnet.

Forlade vi nu foreløbig Nordsiden og gaae over til den søndre, saa vil det ved Betragtning af de første 8 Sten eller Fliser snart sees, at Nr. 8 er indsat paa et feilt Sted, og at her maa være skeet en Ombytning af Fliserne, ligesom den vi opdagede paa Nordsiden ved SUGGESTIO og DESES, thi enten Bogstaverne AR paa Nr. 8 føies til de foregaaende GA paa Nr. 7 eller til det efterfølgende, aldeles sikkre Ord: VENERIT, saa vil der fremkomme Ordformer, som hverken findes i classisk eller Middelalderens Latin.

Det samme gjælder om Nr. 7, hvis Bogstaver GA ligesaa lidt kunne danne enten Begyndelse eller Slutning af noget Ord paa dette Sted. Naar det saaledes maa erkjendes, at en Forstyrrelse af Indskriften her er tilstede, og der saa tillige er Stykker udfaldne baade af dette og af det foregaaende Vers, saa aabner der sig her en vid Mark for Gisning om, hvorledes de ombyttede Fliser skulle tilbageføres til den oprindelige Forbindelse af Bogstaver og Ord, og hvorledes det manglende i Versene vil være at udfylde, og Usikkerheden voxer her derved, at det ikke blot er en Omflytning af Fliserne vi have for os, men flere af de oprindelige Fliser er aldeles forsvundne og erstattede ved almindelige Mursten, om hvilke der kan være gyldig Grund til at tvivle. Det er nemlig øiensynligt, at Indskriften her engang har været Gjenstand for en større Restauration; men hvorvidt den er foretagen saa tidlig, at de nu malede Bogstaver med nogen Sikkerhed have kunnet lade sig læse paa de beskadigede og udtagne Fliser, kan nu ikke vides.

Indskriftens Indhold frembyder intet fremmed eller paafaldende; vi finde her den samme Tanke, som mødes i lignende Indskrifter fra Middelalderen, i hvilke en historisk Meddelelse om Bygningens Opførelse og en from Opmuntring til Gæmildhed mod Kirken, for paa den Maade at skaffe Midler til dens Vedligeholdelse, udgjøre Indholdet. Her er Indskriften kun mærkelig ved sin fyldigere Fremstilling af begge Dele. Men til Omsorgen for Kirkens fremtidige Bevarelse hørte dog fremfor alt dens Overgivelse til den Helgens Varetægt, til hvis Ære den var bygget, og som her særligen vilde vise sin Naade mod dem, som ydede Gaver til Kirken; derfor kunde Kirkens Helgens Navn ogsaa vente at finde Plads i dens Indskrift, og det lod sig saaledes paa Forhaand vente, at i en saa udførlig Indskrift paa Sanct Knuds Kirke kunde hans Navn og hans Omtale ikke savnes. Man kan sammenligne den af mig tidligere undersøgte og nu af Pastor Helms i Ny kirkehistoriske Samlinger 2 Bd. S. 64 flg. aftrykte Indskrift, som findes paa

de tvende Overliggerer over Indgangsdørene i Gjellerup Kirke. Den søndre Sten har: Anno MCXL incarnationis dñi est hic fundata sub honore dei domus ista; og den nordre: Ingrediens aulam culpam abicit reus istam, et quod juste petit donando deus pius audit. Det er ingen Helgens Navn, der møder os i denne Indskrift; thi Kirken er bygget til »Gud Faders Ære« — sub honore dei —, og det er »Gud Fader from« — deus pius — der hører den rigelige Givers Bøn. Havde Kirken været bygget til en Helgens Ære og indviet til ham, vilde det have været hans Navns Paakaldelse og Bistand, der var bleven erindret og stillet gudfrygtige Kirkegjængere for Øie. Hvad Indholdet angaaer, da frembyder Indskriften i Gjellerup nøiagtige Paralleler til den paa Sct. Knuds Kirke. I den første tilsiges den, som besøger dette Guds Hus: ingrediens culpas abicit reus; i den sidste: penas peccati decet abolere patrati; og Veien og Midlet til at opnaae denne Syndsforladelse angives paa begge Steder med de samme Ord, i Gjellerup: »juste donando«, i Indskriften paa Sct. Knuds Kirke: »usque da« (eller »dona«?) Og ligesom vi paa den sidste Kirke have en Angivelse i Indskriftens Slutning om Tiden, da Bygningen er opført, saaledes er Indskriften paa Gjellerup Kirkes Nordside fuldstændiggjort ved den paa den søndre Side givne Forklaring om, at Kirkens Fundament er lagt i Aaret 1140.

Sct. Knuds Kirke er bygget til Ære for Konge-Martyren, Knud den Hellige, og over hans Ben; hans Forbøn og Beskjærmelse skulde komme dem tilgode, som besøgte hans Helligdom med fromme Gaver. Vi søge derfor heller ikke hans Navn forgjæves i den lange Indskrift udenpaa Kirken, hvis Hensigt fortrinsvis dog var at opfordre til Godgjørenhed mod Kirken. Men naar nu denne Helgens Navns største Forherligelse var Martyrglorien, som omgav det, og som i al kirkelig Tankegang var uadskillelig derfra, og naar derfor ogsaa Navnet »Martyr« aldrig udelades i Middelalderens kirkelige Krøniker, hvor denne Konge

omtales, hvorledes var det saa tænkeligt, at Tilføielsen af dette Hædersnavn skulde have været udeladt i Indskriften paa hans Kirke, hvor det netop var hans Martyrdom, der skulde indgive den Besøgende den fuldeste Tillid til hans mægtige Beskyttelse og paa samme Tid bane Vei for Beredvilligheden til at bringe Offre til hans Kirkes Vedligeholdelse. En saadan Forbigaaelse af Navnet »Martyr« her vilde have dannet den besynderligste Modsætning til den Maade, hvorpaa Martyriet forherligedes i Legenderne paa hans Festsdag i alle de forskjellige Kirkers Breviarier, i hvilke Ordet Martyr er uadskillelig fra Kong Knuds Navn.

Hvad der saaledes paa Forhaand lod sig formode, finder ogsaa sin Bekræftelse i de Rester, der ere tilbage af Indskriften paa de første 8 Sten og Fliser paa Sydsiden.

Nr. 7 og Nr. 8, der som alt bemærket ere blevne indsatte paa feil Sted, kunne ikke rykkes fremad, fordi Indskriften der ikke paa noget Sted vilde kunne optage nogen af dem; de maa altsaa rykkes tilbage i Rækken. Dersom saaledes Nr. 7 (GA) indsættes mellem Nr. 1 og Nr. 2, saa vil der, hvis det første Bogstav paa Nr. 1 har været D, staae DIGNAM, eftersom Stregen over M neppe kan antyde anden Abbreviation end N, eller ogsaa, hvis der foran I paa Nr. 1 har staaet N, vil der paa Nr. 1 og 2 og 3 være at læse: NIGNAM, hvis Forstavelse: BE (benignam) da maatte være at søge paa den tomme Plads paa Nordsiden. — Nr. 8 (AR) kan ikke anvises andet Sted end imellem Nr. 3 og Nr. 4, hvor der paa den Maade vilde have: MARTYR, da det manglende Bogstav foran Y med al Grund kan suppleres T; og det paa Nr. 5 malede M maatte da forkastes og erstattes med det sidste Bogstav — R — i Martyr.

Nr. 6, som er en enkelt Mursten, har et malet O, der ikke kan finde Plads i den Forbindelse, som her er antydet, men hvilken Combination der end gjøres, saa vil der savnes et Forbindelsesord — et, atque — mellem »ordo« og »cnutus«, og naar vi nøiere betragte Flisen Nr. 49 — ET — og lægge Mærke til Bogstavernes Form og Stilling mod

hinanden, saa vil det snart sees, at der kun behøves en ringe Afskalling i den øverste Del af Bogstavet T, for af begge Bogstaver at danne et O. Det var saaledes ikke urimeligt at forudsætte, at en slig Feiltagelse laa til Grund for Opmalingen af dette O, og at vi her kunde substituere et oprindeligt ET.

Med disse Betragtninger for Øie vil det, hvad det manglende paa Nordsiden angaaer, ligge nær at søge hen til Kirkens egen Helgen og hans bekjendte Epitaphium, der læstes som Indskrift paa hans i Kirken gjemte Skrin, og som begynder (S. R. D. III. 388):

Jam coelo tutus summo cum rege Kanutus,

Martyr in aurata Rex atque reconditur arca;

og da deraf at supplere det udfaldne af Indskriften paa Nordsiden saaledes:

Utut sum, me tutus in coelo beatus tuetur | Qvi hic
in requiem, fortsat paa Sydsiden: dignam martyr et
venerit ordo | Canut'

Professor Paludan-Müller henfører Cnud til det 4de Vers, og siger, at Skjelstenen staaer efter Cnud. Dette sidste er en Feiltagelse. Der stod, da Fliserne toges ud, ingen Skjelsten efter Cnud, men efter det T, hvis Spor fremkom, da det maledede D afvadskedes, stod et Abbreviations-Tegn, og det maa have været det, der har vildledet Professorens Øie. Bjering havde heller ikke fundet nogen Skjelsten efter Cnud, thi han ender ogsaa Verset med ordo.

Det er Kirken, som her indføres talende i de følgende 7 Verslinier, indtil fra det 10de Vers GISICO atter bliver Subjectet. VENERIT i Conjunctiv er her Udtryk for Ønske og Bøn om, at den Hvile, til hvilken den salige Martyr er kommen indenfor Kirkens Mure, maatte være tryk og varig: med det samme var jo ogsaa Kirkens egen fremtidige Sikkerhed betrygget.

Det næste Vers læste Bjering: Cnud, coedat vanus erit hic opus atque prophanus; og i sin Sammenhæng med det følgende: Labar cura cessante pia, kan det ikke nægtes,

at dette gav en god Tankegang, men da her vitterligt ikke staaer et D paa Nr. 17, men et N — altsaa: conat — saa falder denne Læsning bort af sig selv. Professor Paludan-Müller forbinder de enkelte Bogstaver paa følgende Maade: Conatu anus erit hic opus atque prophanus, og oversætter: »gamle Koner og Lægfolk maa her anstrænge sig«. Men foruden det i sig selv yderst paafaldende i en slig Indførelse af »gamle Koner« paa dette Sted, saa vilde neppe en slig Ordføining, som den der her vilde fremkomme: Conatu uanus opus erit atque prophanus, kunne taales, ikke engang i Middelalderens Latinitet. Med Sprogbrugen vil det derimod godt stemme, naar vi adskille conat fra det følgende, og læse: vanus erit hic opus atque prophanus, o: »man vil her trænge til baade Verdslige og Lægfolk«. Men hvad der uden al Modsigelse nøder til paa Flisen Nr. 18 at standse ved T og begynde det følgende med V, det er, at der aldeles sikkert staaer et Abbreviationstegn efter T, hvorved saaledes antydes, at den sædvanlige Endelse US her vil være at tilføie, og Ordet at læses: conatus.

Ved dette Ord conat er det ovenfor bemærket, at der over O paa Nr. 16 findes indridset en Figur af Form som en Krone, hvilket ogsaa Professor Paludan-Müller har iagttaget, medens han ikke tør afgjøre, om de ere tilfældige Ridser eller oprindelige Fordybninger, der have noget at sige. Efter at have havt Flisen i Hænde, og efter at have med Omhyggelighed undersøgt den i Forening med Mureren og Arkitekten, saa kan jeg med Sikkerhed erklære den indskrevne eller indridsede Figur for at være oprindelig og gjort med kjendelig Flid og Nøiagtighed. Den maa derfor ogsaa have noget at betyde paa dette Sted, og Betydningen synes ikke at være vanskelig at udfinde, naar vi fastholde den i Indskriften iøvrigt givne Tankegang.

I sin Krønike om de danske Konger begynder Svend Aagesen Knud den Helliges Historie med disse Ord: Haraldo defuncto, frater ejus Kanutus in regno successit, quem Othoniensis ecclesia coronatum gloriatur habere

martyrem. (S. R. D. I. 57.) Svend Aagesen har ikke kjendt Gisicos Indskrift paa Kirken — han levede et Aarhundrede forud —, ellers maatte man have sagt, at disse Ord vare træffende valgte om denne pompøse Indskrift, der skulde fortælle Beskueren, at her gjemtes Danmarks kronede Martyr. Der er imidlertid intet, som forhindrer den Antagelse, at den Kirkebygning, der stod før Gisico, kan have i en anden eller lignende Indskrift baaret sin Helgens Navn tilskue, som den »kronede Martyr«. — I en dobbelt Betydning kunde Svend Aagesen — og de Andre, som bruge samme Benævnelse om Knud den Hellige: martyr coronatus — kalde ham med dette Navn; der kan derved betegnes hans Kongedømme paa Jorden, og jo færre Konger der vare indskrevne i Martyrenes Række, desto større var hans Hæder; men der ligger heri ogsaa Betegnelsen af Martyrkronen i Himlen, og i den Forstand er Ordet det gængse Hædersnavn for alle Kirkens Martyrer, og det i deres Historier og Legender stadigt tilbagevendende Udtryk. Svend Aagesen siger længere nede i Kong Knuds Historie om ham: Martyrio coronatus. Og dette Udtryk kan han have laant af et hvilket som helst Litani paa Kong Knuds Festsdag, thi i dem alle begyndte Collecten: Deus, qui beatum Canutum regem (et martyrem) glorioso martyrio coronasti. Om den hellige Lucius i Roeskilde har Collecten i hans Litani: Martyr beatus ... in coeli coronatus solio; og: Regnat martyr coronatus. (S. R. D. III. 611.) Ligesom det derfor med Nødvendighed maatte forudsættes, at Kanutus i Indskriften ikke kunde være hensat med Udeladelse af det stadige Hædersnavn: Martyr, saaledes lod det sig ogsaa formode, at dette sidste Ord her vilde have sit stadige Epitheton: coronatus, der paa særegen Maade tilkom Kirkens store Helgen og Martyr; og saaledes staae vi her ved Forklaringen af det særegne Mærke over O paa Nr. 16. Det maa opløses til: coronat'. Hvad der har foranlediget en saa besynderlig Maade at abbreviere paa, kan nu ikke vides. Det kan have været den simple Forglemmelse af at

indsætte Flisen med RO, der først er bleven opdaget da det var forsilde, som har gjort, at man har grebet til dette Middel, at indridse en saadan Figur, — og denne Forklaring synes at være den naturligste, fordi det ikke kan oversees, at Stregerne ere indskaarne i den brændte Sten, og ikke som ellers indtrykte i Leret før Brændingen; — men hvilken saa end Grunden maatte være, saa vilde paa hin Tid Ordet ikke kunne mistydes af de Læsere, som iøvrigt kunde forstaae Indskriften, thi dertil vilde saadanne Læsere være altfor fortrolige med dette Ord i denne Sammenhæng. Det femte Vers vilde da være at læse:

CANUTUS CORONATUS. VANUS ERIT HIC OPUS
ATQUE PROPHANUS.

Fra det 10de Vers indføres atter Gisico som handlende Subject, i »procuravit« og »relinquit«. Hvad der her berettes, med Angivelse af Aaret, »at han besørgede, at denne store Bygning kunde blive til Afbenyttelse« (procuravit hanc mole[m] in usus fieri), maa opfattes som en nærmere Bestemmelse af det i Almindelighed holdte Udtryk i første Vers: »hoc opus erexit«. Det er ikke den fra Grunden af opførte Bygning, der skylder Gisico sin Tilblivelse, men det er dens Fuldførelse og dens Gjengivelse til gudstjenstlig Afbenyttelse, hvorfor den maa takke denne Biskop. Dette vil saaledes indeholde en Antydning af, at det ikke er en hel anden Kirke vi nu have for os, end den som fra Begyndelsen her grundlagdes af Kirkens Helgen selv, uden at vi derfor see os istand til at have nogen Mening om, hvorvidt Ødelæggelsen ved Ildsvaaden 1247 har strakt sig over Kirkebygningen og dens Kapeller; medens Indskriften dog indeholder en Advarsel imod at give den noget dristige Hypothese Rum, at den oprindelige Kirke ved og efter Ildsvaaden 1247 skulde være sporløst forsvunden og det i den Grad, at der nu ikke findes i Kirken — eller dens Nærhed — en eneste af de Qvaderstene, af hvilke hin første Kirke formenes at have været opført. Roeskilde Domkirke har dog endnu en Granit-Sokkel, men i St. Knuds Kirke staae

de røde Murstensmure umiddelbart paa de naturlige Grundsten nede i Jorden, uden at der findes en eneste tilhuggen Granitsten under eller i den hele Bygning. Den Rad tilhugne Sten, som nu findes under Muren, er indsat ved Restaurationen i disse Aar 1870—1873. Det første af de 2 Hoved-Argumenter, som der opstilles for den Antagelse, at Kirken, der stod før 1247, skulde være sporløst — enten ligesom sjunken i Jorden eller adspredt for alle Vinde — den nemlig: at man ikke begyndte at bygge af brændte Sten i Danmark før mod Slutningen af det 13de Aarhundrede, kan ikke gjøres gjældende ved en Bygning, hvis Bygherrer og Bygmestre, Munkene og Prioeren i St. Knuds Kloster, ikke havde lært deres Bygningskunst i Danmark eller Nordtyskland, men i deres Hjemstavn England, hvor man længe havde kjendt og brugt dette Bygnings-Æmne. Det andet Argument hentes fra Ælnoth, der beretter om Kong Knuds Skrinlæggelse: *Ex humi mole sustollitur et ad Basilicam australem, insigni lapideo tabulatu a fundamentis erectam, sed non penitus constructam, ... solenniter advehitur, ibique saxeo sarcophago impositus, in Crypta reconditur.* (S. R. D. III. 378.) Men uden at tale om, at man ikke uden videre kan kræve af en Forfatter fra Middelalderen, at hans Ord skal tages nøiagtig i den samme Betydning, som de have hos Classikerne, og saaledes her lapideus være at forstaae i Modsætning til lateritius, saa viser selve Fortællingen paa dette Sted hos Ælnoth, at han omtaler den nye Kirke som en Stenbygning i Modsætning til den gamle St. Albani-Kirke, der var en Træbygning, og fra hvilken nu Kongens Lig flyttedes. Lapidus er saaledes i denne Sammenhæng nærmest at forstaae i Modsætning til ligneus; og vil man endelig særlig lægge Vægt paa denne af Ælnoth paa dette Sted indskudte Bemærkning om Kirkens Structur, saa maatte det efter Ordstillingen være insigni, paa hvilket Tonen vilde falde; men dette Ord lod sig ligesaavel anvende om en Murstensbygning, som om en Granitstens, og vel endog snarest

om den første, fordi en Murstensbygning dengang virkelig var noget nyt og mærkeligt. Naar dernæst Forfatteren bruger Ordet *saxeus* om Sarcophagen, i hvilken Kongens Lig nedlægges, saa viser han selv, at han har kjendt den nøiagtigere Betegnelse for Kampestenen, og han vilde vel saa ogsaa have brugt samme Prædikat om Kirken selv, hvis det havde været det, som det kom an paa, medens han nu bruger det almindeligere Udtryk *lapideus*, da det kun var ham om at gjøre, at betegne dens forskjellige Bygningsmaade i Modsætning til den fraflyttede Trækirke.

Paa Flisen Nr. 27 i sidste Linie er et Forkortelsestegn efter I, som antyder et udeladt Bogstav. Dette kan kun tænkes at være N, og der staaer saaledes her ikke *Reliquit*, men *Relinquit*. Sætningen: *Relinquit nomen haberi*, maa, i Lighed med det foregaaende *procuravit*, henføres til *Gisico*; han udtaler her i tredie Person — eller Indskriftens Forfatter, der taler for ham — sit Haab om, at hans Navn skal følge med og være overleveret til Ihukommelse af kommende Slægter. Navnet »Nomen« er hans eget Navn, hvilket ogsaa Sproget her fordrer: »*relinquo nomen*« kan kun oversættes: jeg efterlader mit Navn; og *Gisico* kunde vel, i berettiget Bevidsthed om Storheden og Fortjenstligheden af det af ham her udførte Værk, udtale den Forvisning, at hans Navn skulde blive bevaret af en taknemmelig Efterslægt i hæderlig Ihukommelse. Andet og mere ligger der ikke i Ordene, og de give saaledes ved rigtig Fortolkning ikke Grund til den Formening, at det skulde have været hans Tanke, at Kirken skulde have eller beholde hans Navn i Stedet for sit eget gamle Navn efter den Helgen, hvis Skrin her gjemtes. At ville henføre Ordet »*nomen*« til St. Knud, som om *Gisico* her vilde gjøre Rede for, at han lod Kirken beholde St. Knuds Navn, synes at være mindre vel overveiet, thi den Tanke kunde dog neppe være faldet ham ind, at det vilde have været muligt at lade enten sit eget Navn eller nogen andens Navn fortrænge

St. Knuds Navn fra den Kirke, der var bygget til hans Ære og gjemte hans hellige Ben.

Efter hvad her saaledes er udviklet, vil Indskriften være at supplere og læse saaledes:

1. Hoc opus erexit Phynensis Gisico preses,
Spiritus allexit quem, non suggestio deses.
Utut sum, me tutus in coelo beatus tuetur,
Qvi hic in requiem dignam martyr et venerit ordo
5. Cnutus coronatus. Vanus erit hic opus atque prophanus.
Labar enim cura cessante pia ruitura.
Usque da, et pura bona victima non peritura
Penas peccati decet hac abolere patrati,
Tristibus a baratri que liberat hostibus atri.
10. Annus millenus decies tricenens et unus
Est domini lapsus, dum procuravit in usus
Hanc molem fieri. Relinquit nomen haberi.

Den kan da oversætter:

Dette Værk opreiste den Fyenske Biskop Gisico, hvem Aanden, ikke et ørkesløst Indfald tilskyndede. Hvordan jeg saa end er, saa beskytter mig den i Himmelen trygge, salige, kronede Martyr Knud, der her er kommen til fortjent Hvile, og hans Orden. Værdslig og Læg vil her behøves, thi jeg vil falde og styrte sammen, hvis from Omhu ophører. Hold aldrig op at give, og det sømmer sig at afsone Straffen for den begangne Synd ved dette rene, gode, uforgjængelige Offer, der frelser fra den mørke Afgrunds rædsomme Fjender. Herrens Aar: et Tusinde, ti Gange tredive og eet ere henrundne, da han besørgede at denne store Bygning blev til Afbenyttelse. Nu efterlader han sit Navn at beholdes (i Erindring).
